

Geleneğin Tahripkâr Gücünün Yansımaları: Baskı, Susturma ve Unutulmuşluk¹

Burhanettin TATAR*

The Problem of Tradition as a Drifting Power into Oblivion:
Supressing, Silencing and Forgetting

Citation/©: Tatar, Burhanettin, (2018). The Problem of Tradition as a Drifting Power into Oblivion: Supressing, Silencing and Forgetting, Milel ve Nihal, 15 (2), 51-59.

Abstract: This paper aims at focusing on some crucial questions as follows: What kind of relation can be observed between Qur'anic claim to absolute truth and memory? Can this relation be taken as a form of silencing and supressing so-called the others of Islam? And finally what are reasons for forgetting, silencing and supressing some voices, texts, and concepts in Islamic tradition? As far as we can see, when monological-conceptual thinking, which tried to reach at whole or absolute truth, dominated reflective textual tradition, this tradition became a drifting power into oblivion for the parts which made contribution to the formation of this tradition.

¹ Bu yazımız, 2018 yılında Frankfurt (Almanya)'ta Goethe Üniversitesi tarafından düzenlenen "Forgotten, Silenced, Suppressed Voices, Concepts, and Texts No Longer Represented in Islam" başlıklı sempozyumunda tebliğ olarak sunulmuş İngilizce metnin Türkçe içinde yeniden düzenlenmesi ve gözden geçirilmesiyle oluşmuştur.

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Felsefesi Anabilim Dalı [burhantatar@hotmail.com].

Atıf/©: Tatar, Burhanettin, (2018). Geleneğin Tahripkâr Gücünün Yansımaları: Baskı, Susturma ve Unutulmuşluk, Mîlel ve Nihal, 15 (2), 51-59.

Öz: Yazımızda dikkate aldığımız temel sorular şunlardır: Kur'an'ın mutlak hakikat iddiası ve hafıza arasında ne tür bir ilişki gözlemlenebilir? Bu ilişki, İslam'ın ötekisi olarak adlandırılan, dolayısıyla olumsuzlanan şeyleri susturma ve baskılama formu olarak ele alınabilir mi? Şayet böyle bir baskılama söz konusuysa, İslam geleneğinde birçok ses, metin ve kavramı unut(tur)ma, susturma ve baskılamanın nedenleri neler olabilir? Fark edebildiğimiz şekliyle, bütün ya da mutlak hakikate erişme teşebbüsünde bulunan monolojik-kavramsal düşünce, entelektüel farkındalık ve metin/yorum geleneğine hâkim olmaya başladığında, bu gelenek düzlemi, geleneğin oluşumuna katkı yapan parçalar için bir tür suskunluk, unutulmuşluk veya baskılamaya yol açma anlamında tahripkâr bir boyut kazanmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: baskılama, susturma, unutulmuşluk, gelenek, Kur'an.

2018 yılında Frankfurt'ta Goethe Üniversitesi, İslam Dini ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü tarafından düzenlenen uluslararası bir sempozyum için seçilen "İslam'da artık temsil edilmeyen unutulmuş, susturulmuş, bastırılmış sesler, kavramlar ve metinler" başlığı, araştırılmaya ve üzerinde düşünölmeye değer bir tarihsel anlam derinliğine sahip görünmektedir. Ancak bu araştırmayı yapmadan önce, yazımızın başlığında anahtar kavram olarak beliren 'gelenek' kavramından en temelde ne anladığımızı ortaya koymak yararlı olacaktır.

Genel olarak 'gelenek' kavramı iki farklı ancak birbiriyle ilişkili düzleme işaret etmektedir. İlk düzlemde gelenek kavramı sosyal mekânlarda insanların gündelik pratiğine (*praksis*) dikkat çekmektedir. Buna göre o, dil zemininde insanların gündelik diyalogu ile ortaya çıkan bir süreçtir. Gündelik dil, geleneğin zamansal ve tarihsel anlamını inşa ederken, insanların içinde yaşadıkları dünyanın bir parçası olarak kendilerini anlamalarını mümkün kılar.

Gündelik pratikler (*praksis*) aracılığıyla 'dünya' anlamlı bir ufuk haline gelir ve bu ufuk içinde geçmiş ve gelecek, '(çok) yakın' olana nispetle '(çok) uzak' şeklinde belirlenen bir şeye dönüşür. Buna göre, geleneğin temel anlamı, bizlerin 'çok yakın' dediği merkezi bir mekân olarak karşımıza çıkar. Diğer bir deyişle, geleneğin

temel anlamı, 'şimdi-burada'ya dair mekânsal-zamansal bilincimizin sürekliliği içinde bir tecrübe konusu olur. Geleneğe bize çok yakın (şimdi-burası) olduğu için, Martin Heidegger ve Paul Ricoeur gibi filozoflar, onu 'entelektüel farkındalık öncesi' (*pre-reflective*) düzlem şeklinde kavramsallaştırırlar. Bu düzlemde biz etrafımızdaki varlıkları 'el altında' (*zuhanden*) formunda algılarız.

Geleneğin ikinci düzlemini 'entelektüel farkındalık- metin/yorum geleneği' olarak adlandırma eğilimindeyiz. Bu düzlemde az önce sözünü ettiğimiz entelektüel farkındalık öncesi düzleme (*praxis*, gündelik dünya) dair düşünceler, metinler, yorumlar ve entelektüel tartışmalar vücut bulur. Ancak geleneğin bu ikinci anlamı, onun birinci (temel, entelektüel farkındalık öncesi) anlamına dayalıdır. Bunun anlamı şudur: geleneğin entelektüel farkındalık öncesi anlamı, daima ona yönelik entelektüel farkındalık düzeyinin sınırlarını aşar. Geleneğin temel tezahürü, daima onu anladığımızdan daha fazladır. Buna rağmen, entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğinin analitik ve kavramsal yapısından ötürü, 'şimdi-burada' ile 'geçmiş' arasında entelektüel bir mesafe oluşturabilir ve böylece 'uzakta' olanın bilgisine erişebiliriz.

Geleneğin ikinci anlamı, dünyanın temel tecrübesi içinde bir başka anlam ufkunun tezahür ettiğini gösterir. Bu yeni anlam ufkuna Heidegger 'elde mevcut' (*vorhanden*) kavramı ile işaret ederken, Ricoeur ise 'mesafe koyma' (*distanciation*) kavramını tercih eder. Bu iki gelenek düzlemi birbiriyle ilişki içinde olup, tarihsel olarak birbirlerini dönüştürür. Sosyal bilimci Anthony Giddens, bu karşılıklı dönüştürme fenomeni için 'çifte hermenötik' (*double hermeneutics*) tabirini kullanır.

Diğer taraftan 'kelime' (*word*) ve 'kavram' (*concept*) arasındaki temel farklılık, geleneğin sözünü ettiğimiz iki düzlemlerle ilişkili olarak belirmektedir. 'Kelime', diyalojik ortam içinde, geleneğin temel anlamını inşa ederken, 'kavram' entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğinin karakteri olarak karşımıza çıkar. Böylece 'kelime' bizim 'çok yakın' veya 'şimdi-burada'ya dair anlayışımızın simgesi haline gelirken, kavram '(çok) uzak' ya da 'orası' şeklinde nitelediğimiz mekân ve gerçekliğe dair anlam ve bilgimizi temsil eder.

Bu açıdan bakıldığında, 'İslam'da artık temsil edilmeyen unutulmuş, susturulmuş, bastırılmış sesler, kavramlar ve metinler' başlığının tarihsel anlamları, geleneğin iki farklı ancak birbiriyle ilişkili düzlemleri içinde ele alınabilir. Geleneğin temel anlamı içinde o,

toplumların mitolojileri, kahramanlık anlatıları, halk hikâyeleri, masalları ve/veya bloke edilmiş, bastırılmış, yaralı hafızaları içinde tecrübe edilen bir şey haline gelir. Bu durumda unutulmuş, susturulmuş, bastırılmış olan, özü itibarıyla bize çok yakın/ şimdi-burada bir konu ya da problem demektir.

Entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğinde ise, o bilimsel ve entelektüel kavramlar aracılığıyla ele alınan bir analiz nesnesine dönüşür. Diğer deyişle, o tarihsel bilgi ve kavramlarla biçimlenmiş ya da donatılmış analitik bilincin bir objesi haline gelir. Bu durumda unutulmuş ve bastırılmış olan artık entelektüel olarak bizden uzak (orada) bir şeydir.

Ne var ki, unutulmuş, susturulmuş veya bastırılmış her hangi bir şeyden söz ettiğimizde, aynı zamanda hatırlanan, seslendirilen, özgürleştirilen bir şeyleri de ima ederiz. Kısacası, böylesi bir anda, hafıza, dil ve ideoloji/siyasete özel referansla konuşmaya başlarız. Bu bağlamda İslam, geleneğin her iki anlamıyla yakın ilişki içinde bir din olarak, hafıza, dil ve ideoloji/siyaset aracılığıyla analiz konusu haline gelir.

Geldiğimiz noktada karşımıza bazı köklü sorular çıkmaktadır. Kur'an'ın mutlak hakikat iddiası ve hafıza arasında ne tür bir ilişki gözlemlenebilir? Bu ilişki, İslam'ın ötekisi olarak adlandırılan, dolaısıyla olumsuzlanan şeyleri susturma ve baskılama formu olarak ele alınabilir mi? Şayet böyle bir baskılama söz konusuysa, İslam geleneğinde birçok ses, metin ve kavramı unut(tur)ma, susturma ve baskılamanın nedenleri neler olabilir?

Dile getirdiğimiz soruların anlamını soruştururken, öncelikle Kur'an'ın bir söylem, daha açık ifadesiyle, vahiy dönemindeki diyalojik ortam içinde 'kelime'nin bir veçhesi veya tezahürü olduğunu söylemeliyiz. Bu yüzden Kur'an, orijinal tarihsel bağlamında, gündelik *praxis* ve dilin bir parçasıdır. Şayet geleneğin temel düzlemini, tarihsel hafızanın sosyal olarak içselleştirilmiş alanı şeklinde nitelendirmek mümkünse, bu durumda Kur'an bu tür bir hafıza formunun sürekliliğinin bir parçası olarak karşımıza çıkar. Diğer bir deyişle, Kur'ani söylem anlamını, öncelikle bu tür bir hafıza formu içinde

ifşa eder. Söylemin asli boyutunu, dil ortamında konuşmacı ve dinleyici arasında cereyan eden bir 'eylem'² olarak ele alan Paul Ricoeur'yü izlersek, şunu ileri sürebiliriz: Kur'an'ın mutlak doğruluk iddiası, gelenek şeklinde içselleştirilmiş hafızaya ait bir eylem meselesi olup, salt soyut (metafiziksel) bir iddia değildir.

Kur'an, kendisini hafıza olayı (zıkr), hatırlatıcı, uyarıcı, akla getiren, derleyip toparlayan (*in huve illa zikrun li'l-âlemin*)³ olarak takdim ettiğinde, aynı zamanda tarihsel olarak vuku bulan unutkanlık ve terk edilmişlik süreci ile ilişkilendirmiş olmaktadır. Daha açık deyişle, Kur'an tarihsel unutkanlık ve terk edilmişlik ortamı içinde konuşma eylemine girilmektedir. Böylece o mutlak doğruluk iddiasını, unutkanlık ve terk edilmişliğin anlamının keşfedildiği en derin hafızanın ifşası olarak ileri sürmektedir. Kur'an'ın ele aldığı şekliyle Levh-i mahfuz ve Âdem ve Havva kıssası, diğerlerinin yanı sıra, derin hafızaya işaret eden iki köklü referans olarak görülmelidir.

Kur'an'ın diğer dinlere yönelik eleştirel yaklaşımına dikkat keşildiğimizde, tüm tarihsel gelenekleri iki dikey düzlem içinde ayırttığımızı düşünebiliriz: İlki, hafızanın en köklü düzlemi; ikincisi, hafızanın yüzeysel düzlemi. Kur'an kendisini hafızanın en köklü düzleminin nihai temsili olarak takdim ettiği için, diğer dinleri yüzeysel hafıza düzlemi oluşturmakla eleştirmektedir. Kanaatimizce, Kur'an'ın kullandığı şekliyle 'cehl' (ki bu *cahiliye* kelimesinin köküdür) ve 'küfr' kelimeleri yüzeysel hafıza oluşumuna özel olarak işaret ederler. Bu noktada Jacques Derrida'nın 'Daha işin başında, algı hatırlama olayına aittir' anlamındaki meşhur iddiasını göz önünde bulundurabiliriz. Kur'an vahyi bağlamında bu iddia şu şekilde yorumlanabilir: Kur'an diğer dinleri eleştirdiğinde, bu dinler tarafından oluşturulan yüzeysel hafıza düzleminin, Kur'an'ı reddeden insanların kalp ve bilinçlerinde bir baskılama formu olarak işlev gördüğünü ima etmiş olmaktadır (*lehum kulubun la yefkahune biha: kalpleri vardır ancak anlamazlar*).⁴

Ancak, daha önce ileri sürdüğümüz üzere, Kur'an diyalojik anlamıyla kelimenin bir veçhesi (tezahürü) ve gelenek olarak sosyal-

² Paul Ricoeur, "The Model of the Text: Meaningful Action Considered as a Text", <https://stacks.stanford.edu/file/druid:qr662vh0180/qr662vh0180.pdf> (04. 11. 2018)

³ Kalem, 52.

⁴ A'raf, 179.

tarihsel hafızanın bir devamıdır. Bunun anlamı şudur: Cahiliye dönemi ve bu dönemdeki diğer dini hareketleri dikkate almadıkça, Kur'an'ın anlamlı bir iddia ileri sürmesi mümkün değildir. Bu noktada ortaya şu paradoks çıkmaktadır: Şayet Kur'an bir hafıza (derleyip toparlama) ve hatırlatma ise, bu durumda o, anlam kazanabilmek için bir unutmaya olayına muhtaçtır. Ancak unutmaya, yüzeysel bir hafızanın semptomu veya iması ise, bu durumda kişi, en derin hafızanın hakikatini nasıl tanıyabilecektir? Gündelik hayat tecrübesinden bildiğimiz üzere, hakikati tanıyabilmek için, güvenilir ve sağlam bir hafıza ya da hatırlama eylemi gerekmektedir. Güvenilir hafıza olmadıkça, hakikat algısı da söz konusu olamaz.

Görebildiğimiz kadarıyla, Kur'an'ın Cahiliye döneminin ve diğer dinlerin bazı uygulamalarına olumlu ve destekleyici yaklaşımı bu paradoksal durumu daha iyi kavramamıza yardımcı olmaktadır. Her ne kadar Kur'an diğer dinleri yüzeysel hafıza bağlamında eleştirirse de, aynı zamanda yüzeysel hafızaya, en derin hafızanın tanınması için bir hazırlanma süreci olarak işaret ima etmektedir. Bir diğer deyişle, Kur'an, diğer dinleri mutlak hakikatin bozulmuş formları veya sapma gösteren izleri şeklinde ele almaktadır. Form bozukluğu veya sapmış izler iki ayrı boyuta sahiptir: 1) onlar bir şeyin izleridir; 2) onlar formu bozulmuş ve sapmış oldukları için, bir şeyin manipüle edilmiş ve sonuçta kötüye kullanılmış izleridir. Bu bağlamda, Kur'an'a göre, diğer dinler aynı anda hem mutlak hakikatin en derin hafızasının izleri hem de manipüle edilmiş ve kötüye kullanılmış hafızasıdır. Bu yüzden Kur'an diğer dinlere doğrudan karşı çıkmamaktadır (zira o, İslam adı altında diğer dinlerin olumlu yönlerini tek bir evrensel din içinde birleştirmektedir), aksine dini ve siyasi otoritelerin elinde manipüle edilmiş ve kötüye kullanılmış hafıza veya izlerden müteşekkil dönüşümü reddetmektedir.

Özetle, Kur'an hakikatin yüzeysel hafızası veya manipüle edilmiş izi aracılığıyla suskunluğa bürünen bir metafiziksel arşivin (levh-i mahfuz) tarihsel olarak yeniden seslendirilmiş hali olarak ele alınmayı talep etmektedir. Kur'an'ın 'susturulmuş' olanı yeniden seslendirme iddiası, aslında 'hayli uzak' ile 'çok yakın' arasındaki mesafeyi yıkma teşebbüsüdür. Bu şekilde o şimdi-burada oluşmakta olan geleneğin merkezinde durmayı amaçlamaktadır. Onun hakikati, bir teorik düşünme konusu, yani, uzaktan temaşa edilebi-

lecek bir nesne değildir; aksine *praksis* olarak gelenek içinde zamansal olarak icra ve tecrübe edilecek bir eylem meselesidir. Kısacası, Kur'ani hakikat, özü itibariyle diyalojik ve pratiktir.

Bize göre, bu nokta geleneğin (başta değindiğimiz) her iki düzleminin hem ayrıştığı hem de ilişki içine girdiği bir sınırı gösterir. Entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğinde, hakikat kavramı Yunan metafiziksel düşüncesinin etkisiyle radikal olarak dönüşüme uğramıştır. O, (Kelam ilminde) nazar, (İslam felsefesinde) felsefi düşünce yoluyla temaşa edilecek bir entelektüel konu, (Tasavvufta) manevi tecrübe meselesi, (İslam sanatında) estetik alanda müşahede edilebilecek bir sanat konusu olmuştur.

Ancak her bir durumda, mutlak hakikat daha ziyade elitler (*havas*), ulema veya arifler tarafından aşılabilir bir zamansal-mekânsal mesafe sorunu olmaya devam etmiştir. Böylece İslam tarihinde entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğinin tarihsel teşekkülü farklı bir düşünme yolunu açmıştır. Bu düşünme yolu kavramsal bilginin kesinliğine ulaşabilmek için 'kelime'nin diyalojik tabiatının ötesine gitmeye teşebbüs etmiştir.

Buna binaen, İslam tarihindeki entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğini dışsallaştırılmış hafızanın oluşumu şeklinde adlandırma eğilimindeyiz. Müslüman düşünürlerin, İslam'ın hakikatinin kavramlar içinde tutulabildiği, açıklığa kavuşturulduğu ve korunduğu bir güvenilir, emniyetli hafıza mekânı oluşturmak için çaba harcadıkları görünmektedir. Ancak entelektüel ve metinsel hafıza mekânı, yaşayan geleneğin dışsallaştırılmasıyla ortaya çıktığı için, hakikatin ifadesi (dışa vurumu) için meşru ve güvenilir bir tarihsel arşiv haline gelmiştir. Bunun bir diğer anlamı şudur: entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneği, *praksis* olarak gelenek üzerinde bir tekel oluşturmuştur. Sonuçta mutlak hakikat bilgi aracılığıyla dile getirilebilir ve aktarılabilir bir şeye dönüşmüştür. Yani o pratik gelenek içinde zamansal ve diyalojik olarak tecrübe edilebilecek eylem şeklindeki önceliğini yitirmiştir. Hakikat monolojik düşüncenin veya yalnızlık zırrı içindeki mistik tecrübenin bir konusu olmuştur.

Monolojik düşünce, doğru ve yanlış, başlangıç ve son, ruh ve beden, soyut ve somut gibi ikili karşıtlıklar mantığını izlemektedir. Elbette bu tür ikili karşıtlıkları Kur'ani söylemlerde de görmekteyiz. Ancak monolojik düşünce, Kur'ani söylemden, bu tür karşıtlıklar-

dan birini soyut metafiziksel ve kozmolojik paradigma içinde bertaraf etme veya silme eylemiyle ayrılır. Bu metafiziksel-kozmojik paradigma, tıpkı dikey piramit imgesi gibi, hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Bu dikey piramit imgesi içinde, en altta yer alan en muğlak ve anlamsızdır, en üstte yer alan ise en açık ve en anlamlı olandır. En altta yer alan maddi ve bedensel, en üstte yer alan ise tamamen manevi ve ruhsaldır. En alttakine ait bilgi asgari değere sahiptir; en üsttekine dair bilgi ise en değerlisidir. En alttakinden en üsttekine doğru yol aldığımızda, her bir düzlem ya da katman bir üstteki için araç ya da vasat olur. Bu yüzden bir düzlem ya da vasat geride bırakıldığında o, zamansal bir unutulmuş ya da terk edilmiş konusuna haline gelir.

Buna karşın, her bir düzlem, piramidal yapının genel düzeninin korunabilmesi için, bir üstteki düzlemin etkisi ve kontrolü altında kalmalıdır. Bu, her bir düzlemin bir üstteki düzlemin baskısına maruz kalacağı anlamına gelmektedir. Mutlak hakikate dair monolojik düşünme piramidin en üst noktasında nihai düzlemine erişmektedir. Fahreddin Razi'nin *Mefatihü'l-Gayb* adlı büyük tefsirinin uzun mukaddimesini okuduğumuzda, yukarıda bahsettiğimiz mutlak hakikate dair monolojik ve piramidal düşüncenin ilgi çekici bir örneğini görmemiz mümkündür.

Görebildiğimiz kadarıyla, bu tür bir monolojik-piramidal düşünme biçimi Orta Çağdaki entelektüel farkındalık-metin/yorum geleneğinin genel karakterini temsil etmektedir. Bedenimiz ve maddi varlığımız, piramidal yapının aşağıdaki bölgesine tekabül ettiği ve teemmül yoluyla belli ölçüde aşılabildiği için, monolojik düşünme metafiziksel ve mistik bir boyut kazanmaktadır. Bunun sonucu bazen aşağıdaki gibi olabilmektedir: tarihsel ve diyalogik düşünce dünyası geride bırakılabildiği ölçüde, önümüzde artık dünyası olmayan bir düşünce kalmaktadır.

Leo Strauss, klasik entelektüel düşüncenin asıl amacının 'bütün'e yani mutlak hakikate ulaşmak olduğunu dile getirdiğinde,⁵ dünyasız düşüncenin oluşumunun temel nedenini de ima etmiş olmaktadır. Kanaatimizce bu amaç semantik olarak şunu varsaymaktadır: 'Bütün' aynı anda parçaların hem bir temsili hem de onların

⁵ Leo Strauss, "On Classical Political Philosophy" in *What is Political Philosophy and Other Studies*, Illinois: The Free Press of Glencoe, 1959, ss. 78-94 <https://archive.org/details/LeoStraussWhatIsPoliticalPhilosophyOtherStudies1959.Integral/-page/n3> (04.11. 2018).

baskı altına alınmasıdır. Bunun nedeni ise, 'bütün'ün parçaların toplamı ya da bir aradalığı değil, onların aşılması durumunu göstermesidir. Buna karşın parçalar anlamlarını bütünden alırlar. Bütün olmaksızın parçalar bir unutulmuş ya da terkediliş konusuna dönüşürler. Bütün bağlamında dikkate alındıklarında tüm parçalar bütün tarafından kontrol altına alınmış haldedirler. Tüm parçalar, ancak bütünün izi ya da işareti olarak işlev gördüklerinde olumlu rol üstlenebilirler. Onlar sadece bütün için vardır ve asla kendi adlarına konuşamazlar.

Fark edebildiğimiz şekliyle, bütün ya da mutlak hakikate erişme teşebbüsünde bulunan monolojik-kavramsal düşünce, entelektüel farkındalık ve metin/yorum geleneğine hâkim olmaya başladığında, bu gelenek düzlemi, geleneğin oluşumuna katkı yapan parçalar için bir tür suskunluk, unutulmuş veya baskılamaya yol açma anlamında tahripkâr bir boyut kazanmaya başlamıştır.

Bu tahripkâr boyuta dair son bir not düşme arzusundayız: Bütün kavramı, negatif olarak, öz-eleştirel düşüncenin yoksunluğunu ya da mahrumiyetini göstermektedir. Nedeni ise açıktır: bütünün olduğu yerde artık dışarısı yoktur. Eleştirel düşünce, ancak sınır ya da sınırlama eylemi varsayıldığında söz konusu olabilir. Yani eleştirel düşünce, sınır aşıldığında ve sınırın öteki tarafı olarak meşru kabul edildiğinde ortaya çıkar. Bu nedenle eleştirel düşünce ancak gerçeğin perspektife dayalı yani zamansal-diyalojik kavranışı söz konusu olduğunda mümkün hale gelir. Monolojik-kavramsal düşüncenin öngördüğü 'bütün', yegâne meşru amaç haline geldiğinde, eleştirel düşünce için artık uygun bir alan söz konusu olamaz. Bu açıdan bakıldığında, susturulmuş, unutulmuş, baskılanmış olanın, monolojik ve piramidal düşüncenin sınırlılığına tersinden işaret ettiğini düşünebiliriz. Bu şekilde onlar, bütünün ideal (zihni, kurgusal) yapısının unutulmuş, bastırılmış, susturulmuş eleştirisi haline gelirler. Yine onlar, insan düşüncesinin parçalılığının veya bütün idealinin henüz düşünülmemiş tarihsel temelinin daimi imgesi olarak kalırlar.

Kaynakça

Strauss, Leo. "On Classical Political Philosophy", *What is Political Philosophy and Other Studies*, (Illinois: The Free Press of Glencoe, 1959).
<https://archive.org/details/LeoStraussWhatIsPoliticalPhilosophyOtherStudies1959.Integral/page/n3> (04.11. 2018).

Burhanettin TATAR

Ricoeur, Paul. "The Model of the Text: Meaningful Action Considered as a Text", <https://stacks.stanford.edu/file/druid:qr662vh0180/qr662vh-0180.pdf> (04. 11. 2018).

